

**TÜRKLERİN DİNİNDEN HİLALİN GÖLGESİNE VEYA
KİBİRDEN KORKUYA:**

1896 VE 1995 AMERİKA'SINDAN İKİ FARKLI İSLAM ALGISI

Bekir Zakir ÇOBAN*

ÖZET

Batı Hıristiyanlığında İslam, neredeyse ortaya çıkışından itibaren korku ve sapkınlıkla özdeşleştirilmiştir. Diğer taraftan müslümanları “kurtarmak” her zaman hıristiyan misyonerler için önlenemez bir tutkudur. Bu, hangi tarafı ağır bastığı çok açık olmayan bir çelişkidir. Elbette mesele sadece inanç da değildir, işin önemli bir siyasî tarafı vardır. Bu makalenin amacı, Batı'daki İslam imajı ile ilgili kısa bir girişten sonra, iki protestan misyonerin, 1896'da E.M. Wherry'nin ve yaklaşık yüz yıl sonra Ron Peck'in, İslam ve müslümanlarla ilgili yazdıkları üzerine bir karşılaştırma yapmak ve bu iki metni çeşitli açılardan değerlendirmektir.

Anahtar terimler: Hıristiyanlık, İslam İmgesi, Türk İmgesi, Protestanlık, Misyonerlik.

From *The Religion of the Turk to Shadow of the Crescent* or from *Arrogance to Fear: Two Different Perception of Islam in U.S.A., from 1896 to 1995*

ABSTRACT

In the Western Christianity Islam has been identified with horror and heresy almost since its emergence. On the other hand, for the christian missionaries it is an irrepressible passion to “save” the muslims. This is a contrast in which it is not obvious which side predominates. By all means the matter is not only related to faith, but also it has an important political aspect. The aim of this article, after a short introduction about the image of Islam in the West, to make a comparison between the writings of two protestant missionaries, E.M. Wherry's in 1896 and circa a hundred year after Ron Peck's, about Islam and muslims, and to comment them from different point of views.

Key terms: Christianity, Image of Islam, Image of Turk, Protestantism, Christian Missionaries.

Giriş

Her topluluğun veya kültürün, en azından kendi kimliğini tanımlamak açısından bir “öteki”ne ihtiyaç duyduğu bir vakiydir. Toplumlar ister istemez “ötekiler” ile ilgili çeşitli imgeler oluştururlar. Hatta bazılarına göre, bir ülke ya da toplumda başka ülke ya da topluluklarla ilgili iki tür imge vardır. Bunlardan biri belirli dönemlerdeki karşılıklı ilişkilerin mahiyetine göre oluşan “ortamsal”

---

* Arş.Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

veya “konjonktürel” imge; diğeri ise kolektif bilinçte yer etmiş ve süreklilik arzeden “asıl imge”dir. Birincisi zamana göre değişkenlik gösterdiğinden, mühim olan “asıl imge”nin niteliğidir.¹

Bu açıdan baktığımızda “İslamofobi” yeni bir olgu değildir. Sadece eskiden beri var olan “asıl imge”nin bir yansımasıdır. Zira günümüzde, özellikle Avrupa'nın çeşitli meydanlarında, “müslümanları istemiyoruz” nutukları atan siyasetçiler yalnızca, yüzyıllardır var olan fakat modern dönemlerde akademik ve diplomatik üslup icabı açıkça dile getirilmeyen bir hissiyatın sözcüleridir. Dolayısıyla, Batı'da yaşayan bazı müslümanlar bu kültürdeki İslam ve müslüman imajının yanlışlığından yakınırken, aslında eskiden beri var olan kötü imajın devam ettirilmesi eğiliminden şikayet etmektedirler.² Ülkemizde ise konu hem Türk hem İslam imajı ile alakalıdır. Zira Türkler, İslam ve müslümanlarla ilgili imajın en önemli parçasından biri, hatta tarihe bakıldığında uzun bir dönem yegane temsilcisidir.³ Bundan dolayı, günümüzde sıkça telaffuz edilen “Türkiye'nin AB ile ilişkileri kendine özgüdür ve kültürel boyut dikkate alınmadan açıklanamaz”⁴ şeklindeki cümlelerin asıl anlamı şudur: “Temel sorun Türkiye'nin müslüman, ve hristiyan Avrupalıların gözünde de İslamla özdeşleşmiş bir ülke olmasıdır.”

Müslümanlar ve hristiyanlar ilk karşılaşmalarından itibaren birbirleri ile ilgili bir takım imgeler oluşturmuşlardır. Bunların yaygınlaşmasında ise polemik tarzında kaleme alınmış metinlerin büyük etkisi olmuştur. Bu metinler teknik/dinî bazı tartışmalar yanında duygusal nitelemeler de içermektedir ve çoğu zaman doğru ve sağlıklı bilgiler vermekten uzaktırlar. Özellikle, İslamiyetle karşılaşan ilk önemli hristiyan devlet olan Bizans'ta kaleme alınan ilk metinlerde

¹ Bu ayırım ile ilgili bkz. Sina Akşin, “Batı'da Türk İmgesi.” Akşin'nin söz konusu makalesi *Mülkiye* dergisinin 245. sayısında (2004) yayınlanmıştır. Adı geçen derginin internet sitesindeki şu adresten de ulaşılabilir:

http://www.mulkiyedergi.org/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=138&Itemid=2 (24.12.2008)

² Bkz. Amir Saeed, “Media, Racism and Islamophobia: The Representation of Islam and Muslims in the Media”, *Sociology Compass*, 1/2 (2007), ss. 443–462; W. Shadid & P.S. van Koningsveld, “The Negative Image of Islam and Muslims in the West: Causes and Solutions”, *Religious Freedom and the Neutrality of the State: The Position of Islam in the European Union*, W. Shadid & P.S. van Koningsveld (eds.), Leuven, Peeters, 2002, ss. 174–196.

³ Türkiye'de, Batı'daki Türk ve müslüman imajı ile ilgili, konuyu farklı yönlerden ele alan pek çok çalışma mevcuttur. Örnek olarak şu eserler zikredilebilir: Ümit Gürol, *İtalyan Edebiyatında Türkler*, İmge Yayınları, Ankara, 1987; Vedat Sağlam, *Batı'da İslam İmajı*, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1997; Bülent Keneş, *Batı Medyasında İslam İmajı*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998; Özlem Kumrular, *Türk Korkusu*, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2008; Mustafa Soykut, *Avrupa'nın Birliği ve Osmanlı Devleti (1453-1683)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007; Onur Bilge Kula, *Alman Kültüründe Türk İmgesi*, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 1993.

⁴ Sedat Laçiner, “Türkiye Avrupa İlişkilerinde Kültür ve Medeniyet: Tarihsel ve İdeolojik Kökenler”. *Liberal Düşünce* dergisinin 13. sayısında yayınlanmış olan bu makaleye, yazarın halen başında bulunduğu Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK)'nın web sitesinde de ulaşılabilir: <http://www.usakgundem.com/makale.php?id=55>. (26.12.2008) Türkiye-AB ilişkilerinin kültürel boyutu ile ilgili yakın zamanda yayınlanmış bir başka çalışma için bkz. Onur Bilge Kula, *Avrupa Kimliği ve Türkiye*, Buke Yayınları, İstanbul, 2008.

İslam çoğunlukla, “sapkın bir Hıristiyan mezhebi”, “deccalın öncüsü bir felaket”; müslümanlar da “Khobar (Kâbe)” adında bir taşa tapınan veya “metalden” bir Tanrıya inanan, “kafir” ve “putperest”ler olarak tanımlanmışlardır.⁵ Ortaçağ boyunca bu dinin çıkış yeri olan Ortadoğu'dan Batı'ya doğru gittikçe İslamiyet hakkındaki tasvirler daha da garipleşmiştir. Mesela, Avrupa'daki bir inanışa göre “sapkın” bir inancın kurucusu olan Muhammed'i, önceleri onun müritleri olan fakat sonra ona isyan eden Türkler öldürmüştür.⁶ Zaman içerisinde hıristiyanların İslam hakkındaki bilgilerinde bir artış söz konusu olmuşsa da “asıl imge”de köklü bir değişiklik meydana gelmemiştir. Ortaçağdan, Rönesans ve Reform'a, hatta modern zamanlara kadar mensupları “*saracen*”, “Türk” veya “Müslüman (Mohammedan)” olarak adlandırılınsın, İslam Batı Hıristiyanlığının zihin dünyasında “korku” ve “sapkınlık”la özdeşleştirilmiştir.⁷ Dönemsel olarak bazı değişimler yaşanmışsa da, bunlar sadece “asıl” ve “birincil” düşman olma özelliğinden daha tâli bir pozisyona geçme şeklinde tezahür etmiştir.⁸ Bir başka açıdan ise “öteki” olarak müslüman ve Türk imgesi Avrupa kimliğinin oluşmasındaki önemli etkenlerden biridir. Hatta İslamın yükselişi ile “Avrupa” ve “Avrupalılık” kavramlarının yaygınlaşmasını arasında bir paralellik söz konusudur.⁹

Tüm bunlarla birlikte, meseleye teolojik bir açıdan bakıldığında, aslında

⁵ Bizans'taki İslam algısı ve müslümanlarla ilk ilişkiler hakkında bkz. A.A. Vasiliev, “Byzantium and Islam”, *Byzantium: An Introduction to East Roman Civilization*, N.H. Baynes-L.B. Moss (eds), Clarendon Press, Oxford, 1953, ss. 308–325; John Meyendorf, “Bizans'ın İslam Anlayışı”, çev. Fuat Aydın, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 6, 2002, ss. 21–46. İlk dönemlerde müslümanların hıristiyanlara bakışı ve bu iki dinin mensupları arasındaki teolojik tartışmalar hakkında bkz. İbrahim Kaplan, *İslama Göre Hıristiyanlık*, IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul, 2008.

⁶ Bkz. Franco Cardini, *Avrupa ve İslam*, çev. Gürol Koca, Literatür Yay., İstanbul, 2004, s. 175.

⁷ Hıristiyanlardaki müslüman imgesinin tipik yansımalarından biri ikonlardır. Müslümanlar Hıristiyan ikonografisinde şeytanlar, ifritler ve yahudilerle birlikte düşmanca tasvir edilmiş ve korkunç canavarlar olarak resmedilmişlerdir. Bu tasvirlerle ilgili bir değerlendirme ve ikona örnekleri için bkz. Debra Hassig, “The Iconography of Rejection: Jews and Other Monstrous Races” *Image and Belief*, Colum Hourihane (ed.), Princeton University Press, New Jersey, 1999, ss. 25–46. Osmanlı döneminde Avrupa'nın Osmanlıya bakışı, Osmanlı'nın hangi tür eserlere konu olduğu ve yayınların mahiyeti ve sayısı hakkında malumat için bkz. Erhan Afyoncu, “On Soruda Avrupa'da Osmanlı-Türk İmajı”, *Popüler Tarih*, sayı 40 (Aralık 2003), ss. 16-21. Rönesans Avrupa'sında Türk imajı ile ilgili en bilinen çalışmalardan biri olarak bkz. Robert Schwoebel, *The Shadow of the Crescent: The Renaissance Image of the Turk*, B. de Graaf, Nieuwkoop, 1967.

⁸ Mesela Reform döneminde katolikler ve protestanlar birbirlerinin baş düşmanı haline gelince Türkler ve müslümanların “düşmanlar hiyerarşisi”nde bir basamak aşağı kaydığı söylenebilir.

⁹ Bkz. Sedat Laçiner, *agm*. Avrupa kimliğinin oluşumunda İslamiyetin önemli bir rol oynadığı düşüncesini modern dönemde ilk kez Henri Pirenne, 1930'ların sonunda yayınladığı ve çok tartışma yaratan meşhur eseri ile ortaya atmıştır. Pirenne'ye göre İslamın yayılması hıristiyanların kara Avrupasının içlerine çekilmesine neden olmuştur ki, Charlemagne vasıtasıyla buradan bir Avrupalılık kimliği doğmuştur. Bkz. Henri Pirenne, *Hız Muhammed ve Charlemagne*, çev. M.A. Kılıçbay, İmge Yayınları, Ankara, 2006. Pirenne'nin söz konusu eseri ve bu esere yönelik tepkilerle ilgili bir değerlendirme için bkz. Daniel C. Dennett, “Pirenne and Muhammed”, *Speculum*, vol. 23, no. 2 (Apr. 1948), ss. 165–190. Ayrıca, bir “öteki” olarak Batı'da müslüman imajının oluşumu hakkında bkz. Josep Fontana, *Çarpıtılmış Geçmişe Ayna: Avrupa'nın Yeniden Yorumlanması*, çev. Nurettin Elhüseyni, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 51 vd.

hıristiyanlar için paradoksal bir durum söz konusudur. Zira hıristiyan için “öteki” aynı zamanda kazanmak, hıristiyanlaştırmak istediği bir hedef kitledir. Yani müslümanlar bir yandan “öteki” veya “düşman”, diğer taraftan ise “ulaşılması” ya da “kurtarılması” gereken insanlardır. Bizim burada ele alacağımız iki metin işte bu açıdan ilginçtir. Çünkü bunlardan biri 1800’lerin diğeri 1900’lerin sonunda kaleme alınmıştır ve özellikle müslümanlara yönelik faaliyet gösteren, Protestan geleneğe mensup iki Amerikalı misyonere aittir. Üstelik her iki metin de müslümanlarla iletişim kuracak hıristiyanlara İslam dini ve mensupları ile ilgili bilgi verme amaçındadır. Bunlar akademik çalışmalar değildir, bir bakıma propaganda amaçlı malzemeler olarak görülebilir. Fakat etkilerinin akademik eserlerden daha fazla olduğu aşıkardır. Zira bu tür metinler hem daha kolay okunabilmekte hem de çok daha fazla sayıda insana ulaşmaktadır. Bunun yanında “bilimsel” eserlerdeki akademik nezaketin örttüğü pek çok düşünceyi açık ve net bir biçimde ifade ettiklerinden, konumuz açısından önemli bir avantaj sunmaktadırlar. Ayrıca bu iki metin sadece misyonerlerin İslam veya müslümanlar hakkındaki düşüncelerini dile getirmekle kalmamakta, aynı zamanda misyonerlik-siyaset ilişkisi, dinî tolerans vb. gibi günümüzde sıkça tartışma konusu olan meseleler hakkında da değerlendirmelere yer vermektedir. Bir başka açıdan ise bu iki metin 19. yüzyıldan 20. yüzyıla, hakim Batı hıristiyan kültürünün İslam ve Müslüman algısında nasıl bir değişiklik olduğunu göstermektedir. Zira 19. yüzyıl sonundaki kendinden eminlik ve üstünlük anlayışı yaklaşık bir yüzyıl sonra yerini endişeye bırakmıştır. Bununla birlikte bu çalışmanın amacı apoloji veya misyonerlik faaliyetlerine yönelik bir eleştiri değildir. Daha ziyade bir zihniyet çözümlenmesi yapmak ve yukarıda belirttiğimiz hususlar açısından bir değerlendirme ve karşılaştırmada bulunmaktır.

İslam veya Türklerin Dini

Ele alacağımız ilk metin olan *İslam veya Türklerin Dini*¹⁰ 1896’da American Tract Society tarafından yayınlanmıştır. Varlığını halen sürdüren bu kuruluş Evangelist içerikli dinî broşürler basmak üzere 1825’te New York’ta kurulmuştur. Tarihi 1830’lara dayanan, Amerika’daki alkol karşıtı hareketin (Temperance Movement) önemli destekçilerinden biridir. 1816’da kurulan ve yılda yaklaşık beş milyon İncil dağıtan American Bible Society ile de yakın ilişkisi vardır.¹¹ Kitabın yazarı E.M. Wherry ise uzun yıllar (*Our Missions in India*’da belirttiğine göre 58 yıl) İslam topraklarında ve özellikle Hindistan’da eşiyile birlikte misyonerlik yapmış bir protestandır. Amerika’daki Presbiteryen Kilisesi’ne bağlı olarak çalışmıştır. İslam dini ve müslüman ülkelerdeki misyonerlik faaliyetleri konusunda önemli çalışmaları bulunmaktadır. Dört ciltlik bir Kur’an tefsiri¹² ve Hindistan’daki misyonerlik faaliyetlerini anlattığı bir eseri¹³ yanında, 1893 ve

¹⁰ E.M. Wherry, *Islam or the Religion of the Turk*, American Tract Society, New York, 1896.

¹¹ American Tract Society hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.atstracts.org>

¹² E.M. Wherry, *A Comprehensive Commentary on the Quran: Comprising Sale’s Translation and Preliminary Discourse*, Kegan Paul, Trübner & Co., London, 1896.

¹³ E.M. Wherry, *Our Missions in India 1834-1924*, The Stratford Company Publishers, Boston, Massachusetts, 1926.

1911 yıllarında Amerika'da gerçekleştirilen Dünya Misyonerler Kongresi'nde sunulan tebliğlerin basıldığı iki eserin de editörlüğünü yapmıştır.¹⁴ Bizzat kendisinin belirttiğine göre, burada ele alacağımız eserinin yazılış amacı da müslümanlara yönelik çalışacak misyonerlere bu din ve inanırları hakkında bilgi vermektir.¹⁵

Wherry, *İslam veya Türklerin Din'i*ne o dönemde Doğu Anadolu'da Ermenilerin maruz kaldığı “acıklı” olayları anlatarak başlar. Çizdiği tabloya göre bu bölgede (Elazığ, Malatya, Harput ve Arapkir gibi yerleri özellikle belirtmektedir) erkekler ve kadınlar hunharca öldürülmüş, genç kızlar haremlere kapatılmıştır.¹⁶ Bu olayları müslümanlardaki “cihad” anlayışına bağlayan yazarın ileriki sayfalarında anlattığı “dokunaklı” hikayeye göre Türkler ve Kürtler Ermenilerin evlerini, kiliselerini, dükkanlarını ve okullarını yakıp yıkmışlar; kadınları ve kızları cariye olarak alıkoymuşlar, bu onursuzluğa dayanamayan bazıları ise intihar etmiştir.¹⁷

Kitabın isminden de anlaşılacağı üzere Türklerle İslamiyet'i özdeşleştiren Wherry, İstanbul'daki “hasta adam”ın öleceği gibi görünmesine aldanmamak lazım geldiğini, zira tarihe bakıldığında Türklerin pek çok kez mucizeler gösterdiğini unutmamak gerektiğini ifade eder. Ona göre Türklerin karakterini anlamanın yolu, onların dinini anlamaktan geçmektedir.¹⁸ Bunun yanında bir başka açıdan Türklere özel bir önem vermektedir yazar. Tanrı, gerektiğinde amaçları

¹⁴ Bkz. E.M. Wherry (ed.), *Missions at Home and Abroad: Papers and Adresses Presented at the World's Congress of Missions October 2-4, 1893*, American Tract Society, New York, 1894; E.M. Wherry, S.M. Zwemer, C.G. Mylrea (eds.) *Islam and Missions: Being Papers Read at the Second Missionary Conference on Behalf of the Mohammedan World at Lucknow, January 23-28, 1911*, Fleming H. Revell Company, New York-Chicago-Toronto, 1911. Söz konusu bu iki kongrenin ilkinde Protestan misyonerliğinin mahiyeti ve yöntemleri, ikincisinde ise özellikle İslam dünyasındaki siyasi gelişmeler ve bunların misyon faaliyetleri ile ilişkisi ağırlıklı olarak üzerinde durulan konulardır.

¹⁵ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 6, 7.

¹⁶ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 3.

¹⁷ *Islam or the Religion of the Turk*, ss. 49–52. Yazarın yaklaşımı, tehcir hadisesi öncesinde dahi bazı Batıların Ermeniler lehine Türkleri suçlamaya ne kadar hazır olduklarını göstermektedir. Açıkça belirtmemekle birlikte, yazar muhtemelen bunları “Rus Harbi” olarak bilinen Osmanlı-Rus Savaşı (1877-1878) esnasında yaşanan bazı mücadelelere atfen söylemektedir. Fakat, gerek “Müslüman bir devlet görevlisi”nin itiraflarına dayandığı, gerekse doğrudan dile getirdiği bu iddialara yönelik hiçbir kaynak vermemesi, bu ifadelerin tamamen propaganda amaçlı bir duygu sömürüsü olduğunu göstermektedir. Ayrıca, yazarın söyleminde Ermenilerin sırf Hıristiyan oldukları için zulme uğradıkları gibi bir yaklaşım söz konusudur ki, bu tutarsız bir iddiadır. Zira o dönem Hıristiyanlar Osmanlı Devleti'nin pek çok yerinde vardır ve onun anlattığı gibi bir “vahşet” hiçbir dönem mevcut olmamıştır. Kaldı ki o dönem öncesinde ve sonrasında başka Amerikalı yazarlar tarafından kaleme alınmış eserlerde Wherry'nin söylediklerinin tam tersi ifadelere rastlamak mümkündür. Mesela Mills, Türklerin egemenlikleri altındaki yahudilere ve Hıristiyanlara asla baskı uygulamadıklarını ve bunu inançlarının bir gereği olarak yaptıklarını söyler. Bkz. Charles Mills, *A History of Muhammedanism*, Cox and Baylie, London, 1818, s. 461, 462. Cobb ise adeta Hıristiyan dünyadaki Türk imgesine itiraz niteliğinde bir başlık koyduğu kitabında, Türklerin son derece şefkatli ve hoşgörülü bir millet olduğunu anlatır. Hatta kitabının önsözünde bu asil millete duyduğu hayranlığı pek çok kişinin anlayamamasından ve kendisini yadırgamasından şikayet eder. Bkz. Stanwood Cobb, *The Real Turk*, Pilgrim Press, Boston, 1914.

¹⁸ *Islam or the Religion of the Turk*, ss. 4–6.

için onları kullanmaktadır. Reform'un başarıya ulaşmasında İstanbul'daki Türklerin etkisi unutulmamalıdır.¹⁹

Yazarın teorik olarak İslam dini hakkında verdiği bilgiler ise -bazı çarpıtmalara rağmen- uzmanlık gerektirecek derecede ayrıntılıdır. Başta “edille-i şer’iyye” olarak bilinen dinî deliller hakkında bilgi vermekte ve bunlardan her birini açıklamaktadır. Bunlardan en fazla üzerinde durduğu “Kitap”, yani Kuran-ı Kerim’dir. Kuran’ın isimleri, *Levh-i Mahfuz*, ilk vahiy, vahyin geliş şekilleri, *sebeb-i nüzul*, Mekki ve Medeni sureler arasındaki üslup farkı, Yahudi ve Hıristiyanlara karşı tavır, peygamberin vefatının ardından Kuran’ın *Mushaf* haline getiriliş süreci, surelerin tertibi gibi konularda kısa bilgiler vermektedir.²⁰ Kur’an içerisinde *Fatıha* suresinin ise yazara göre ayrı bir yeri vardır. Bu sureyi “Kuran’ın sanatsal açıdan en güzel değil belki ama anlam olarak en vurucu parçası” olarak nitelemektedir.²¹ Onun dışında Kuran tümüyle bizatihî çok etkili bir kitaptır ve onun etkili yapan iki temel özellik ise dil ve üslup açısından harikulade oluşu ve içerdiği hakikat, yani insanın kurtuluş için Tanrı’ya muhtaç olduğu fikridir.²² Bununla birlikte ancak *keyyas* konusunda İslam’da akıl ile karşılaşıldığını, bu yüzden de İslam düşüncesinin dogmatik ve değişime kapalı bir sistem olduğunu iddia etmektedir.²³

Yazar İslam dini ile alakalı, imanın ve İslamın şartları olarak bilinen unsurlar hakkında da bilgi vermekte ve yorumlarda bulunmaktadır. Uygulama ile ilgili verdiği malumatlar daha sınırlıdır. İslamın beş şartı kısaca özetlenmektedir. Fakat -Hz. Ömer’in *Hacer-i Esved*le ilgili sözüne atıfta bulunacak kadar- bunların anlamları ve işlevi konusunda da fikir vermekten geri kalmamaktadır.²⁴ Bununla birlikte, yazar İslamın şartlarına sanki yeni birisini eklemektedir ki, o da “cihad”dır. Cihadı namaz ve oruç gibi her müslümanın sorumlu olduğu bir farz olarak anlatan yazar, bunu sırf dinî amaçla başkalarıyla harb etme (crusade) ile sınırlamaktadır.²⁵

İmanın şartları konusunda verdiği bilgiler biraz daha ayrıntılıdır. Anlatımına göre İslamın Tanrısı sadece zât bir Tanrı değildir, aynı zamanda kesin bir teklîge sahiptir. Dolayısıyla, ne türden olursa olsun bir *enkarnasyon* inancı kabul

¹⁹ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 61. Protestan hareketin başarısında Türklerin o dönem Avrupa’da önemli bir siyasi aktör olarak yer almasının etkili olduğu yaygın bir düşüncedir. Gerçekten de o devredeki “Türk tehlikesi” olmasaydı, katolikler tüm güçlerini onlar üzerinde toplayabileceklerinden, reformcu hıristiyanlar tıpkı geçmişteki benzerleri gibi kısa sürede yok edileceklerdi. Hatta o dönemde “Lutherçilerin şansı Türklerdir” (*Der Türke ist der lutheranischen Glück*) şeklinde bir deyim yaygın hale gelmişti. Bkz. F. Cardini, *Avrupa ve İslam*, s. 187.

²⁰ *Islam or the Religion of the Turk*, ss. 10–22.

²¹ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 22.

²² *Islam or the Religion of the Turk*, s. 22, 23. Yazarın bahsettiği ikinci husus, yani “insanın kurtuluş için Tanrıya muhtaç olduğu” düşüncesi, İslam teolojisi açısından da doğru sayılabilir belki, fakat yazarın bunu ön plana çıkarmasının nedeni bu düşüncenin Protestan ilahiyatının temel taşlarından biri olmasıdır.

²³ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 30, 31.

²⁴ Bkz. *Islam or the Religion of the Turk*, s. 44–48.

²⁵ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 48, 49.

edilmediği için, İslam'daki Tanrı inancı ile Hıristiyan teslis doktrininin bağdaşması imkansızdır. Müslümanların Tanrısı merhamet sahibi olsa da, bu onun temel özelliği değildir. O, sevgi değil bir güç Tanrısıdır. Müslümanlar bu Tanrıya sevgiyle değil korkuyla bağlıdır. Birçok müslümanın zihnindekine göre O, insanlarla satranç tahtasında oynar gibi oynar.²⁶ Müslümanlar Adem, Şit, İdris ve İbrahim'e verilen *subuflar* yanında Musa, Davud ve İsa'ya verilen kitaplara da inanmaktadırlar. Ancak Kuran dışındaki kutsal kitapların tahrif edildiğini kabul ettiklerinden, bir müslüman bu kitaplara inandığını söylediğinde bu, söz konusu kitapların bugünkü biçimlerine inanıyor şeklinde anlaşılmalıdır.²⁷ Müslümanlar 144.000 peygamber gelmiş olduğuna inanırlar. Fakat bazıları "*ulü'l-azm*" peygamberlerdir ve müslümanlara göre tüm peygamberler günaha bulaşmıştır. Bunun tek istisnası İsa'dır. İsa bu yönüyle "İslamın günahsız tek peygamberi" özelliğini taşımaktadır.²⁸ Yazar ayrıca "kıyamet", "mahşer", "hesap günü" gibi kavramların müslümanların zihnini güçlü bir şekilde etkilediğini belirtmektedir. Bu bağlamda kıyametin alametleri, mehdi ve İsa'nın nüzülü gibi konulardan bahsetmektedir. Verdiği örnekler daha ziyade kitabî değil kültürel nitelikte inanışlar olmasına rağmen, yazar bunlardan kesin inançlanmış gibi söz etmektedir. Fakat en dikkat çekici husus, yazarın iman esasları arasında kaderi saymaması ve zamanımızın bazı akli evveleri gibi İslam'ı kadercilikle özdeşleştirmek şeklinde bir yanlışla düşmemesidir.²⁹

Wherry genel anlamda müslümanlarla ilgili çizdiği portreye ise sıradan bir hıristiyanın gözündeki İslam imajının yanlışlığı ile başlar. Ona göre sıradan bir hıristiyanın gözünde İslam "dünün dini"dir. Muhammed adında bir "sahtekar"ın uydurduğu bir inançtır. Sıradan hıristiyan kendi inancı ile bu din arasında hiçbir bağlantı görmez. Bu insanların İslam hakkında bilgisi, müslümanların Allah diye bir varlığa inandıkları, çok evliliğe müsaade edildiği ve kâfir saydıklarına karşı dinî bir savaşı benimsedikleri ile sınırlıdır.³⁰

Yazar bu önyargıları eleştirir, fakat kendisinin sunduğu İslam ve müslüman portresi de pek farklı değildir. Gerçi az da olsa bazı olumlu ifadelere rastlanır yazdıklarında. Mesela müslümanlar genelde idareleri altındaki hıristiyanlara âlicenaplık göstermiş ve siyâsî olarak aleyhte faaliyet göstermedik-

²⁶ Bkz. *Islam or the Religion of the Turk*, s. 34–37.

²⁷ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 38, 39.

²⁸ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 40, 41. Yazarın bahsettiği "İsa'nın günahsızlığı" düşüncesinin kaynağı, çoğunlukla *Âli İmran* suresinin 35. ayetinde geçen, Meryem'in annesinin duasını açıklamak üzere zikredilen bir rivayettir. Peygambere atfedilen bu rivayete göre "doğan her çocuğu şeytan mutlaka dürter... bunun tek istisnası Hz. Meryem ve oğlu Hz. İsa'dır." Fakat Buhari (*Enbiya*, 44) ve Müslim (*Fedail*, 146) gibi hadis kitaplarında geçen bu rivayet muhtemelen hıristiyan etkisi ile peygambere atfedilmiş bir sözdür. Zira İslamdaki, her insanın günahsız ve tertemiz doğduğu inancının aksine hıristiyanların "aslı günah" doktrininini hatırlatmaktadır. Ayrıca, görüldüğü üzere yazar bu "günahsız peygamber İsa" anlayışını adeta müslümanların zihin dünyasına nüfuz etmek için bir kapı olarak algılamaktadır.

²⁹ Bkz. *Islam or the Religion of the Turk*, ss. 41–44.

³⁰ Bkz. *Islam or the Religion of the Turk*, s. 8.

leri sürece onların dinine karışılmamıştır.³¹ Ayrıca yardımsever ve cömert insanlardır. Hatta yazar, Osmanlı-Rus Savaşı esnasında Afganistan'daki kadınların zinetlerini yardım için Türklere göndermesinden son derece etkilenmiştir.³² Fakat genel anlamda müslümanlar acınacak halde ve kurtarılmalı gereken insanlardır. “Bu insanlar hem dindar hem bu kadar kötü nasıl olabiliyor?” diye sormaktadır yazar.³³ Kötülüğü de onların dinine bağlamaktadır. Ona göre müslümanlar bugün ahlaken büyük bir çöküntü içerisindeyler. “Hıristiyanlar dinlerine rağmen ahlaksızlığa düşmektedir, müslümanlar ise dinlerinden dolayı.”³⁴

Wherry'nin anlatımına göre müslümanlar için tüm hıristiyanlar putperesttir ve bu inançta kılıç kutsamıştır.³⁵ Müslüman din adamları da aşırı kuralcılıktan dolayı İsa zamanındaki Ferisilere benzemektedir. Dinî yorumlar adeta fosilleşmiştir ve kimse bunları değiştirecek güce sahip değildir. Bununla birlikte, sadece Türkiye ve Hindistan'dan Batı ile iletişim kurmuş bazı düşünürler bu dar kalıplığı kırma konusunda ümit vermektedir. Bu ümit de bunların dinde bir reform gerçekleştirmeleridir. Bunlar kadının konumu, çok evlilik, kölelik gibi meselelerde geleneksel anlayıştan farklı düşünmektedirler ve ayrıca müslümanlarla hıristiyanların barış içerisinde yaşayabileceklerini savunmaktadırlar. Ama yazar yine de bu temennileri bir rüya olarak görmekte ve gerçekçi bulmamaktadır. Zira “Kuran otorite oldukça müslümanları değiştirmek mümkün değildir.”³⁶ İslam Tanrı'ya teslim olma dinidir. Müslüman kendini Tanrı'ya teslim eden kişidir. O halde bu din, tıpkı Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi diğerlerini dışlayan, kendini yegane hakikat gören bir dindir. Bu nedenle zamanımızda, bu iki dinin bir arada yaşayabileceğini ve inançsızlığa karşı beraber mücadele edebileceğini savunanların liberal yorumları “boş bir hayal”dir. Bu iki din uzlaşamaz. “Kutsal Ruh'un kılıcı” ile “İslam'ın kılıcı” karşı karşıyadır. Bunlardan biri diğerine galip gelmelidir.³⁷

Yazar o dönem dünyadaki toplam müslüman nüfusunu 200 milyon kişi olarak verir. Osmanlı Sultanı'nın egemenliği altında 40 milyon, Hindistan'da 50 milyon civarında müslüman yaşamaktadır. Diğerleri ise merkezî Asya ve diğer

³¹ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 5.

³² *Islam or the Religion of the Turk*, s. 47.

³³ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 4. Bu düşünceye göre müslümanlar sadece “kötü” değil aynı zamanda medeniyetten uzak insanlardır. Mesela yazarın mesai arkadaşlarından biri, o dönem İstanbul Robert Koleji müdürlüğü yapmakta olan George Washburn, Türkiye'yi “henüz medenileşmesini tamamlamamış” (“semi-civilized”) bir memleket olarak görmekte ve bu milleti hıristiyanlaştırmadan önce eğitmek gerektiğini iddia etmektedir. Bkz. George Washburn, “The True Aim of Missionary Work”, *Missions at Home and Abroad*, s. 149, 157.

³⁴ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 60.

³⁵ Wherry, Kuran'da “*ehli kitab*” ile müşrikler farklı kategoride görülmesine rağmen, *Tevbe* suresi 5. ayetteki “onları bulduğunuz yerde öldürün” şeklindeki ibareyi sanki özel olarak hıristiyanlar için söylenmiş gibi aktarmakta; üstelik ayete “peygamber şöyle der:” şeklinde atıfta bulunarak Kuran'ı peygamberin kendi ifadeleri imiş gibi göstermeye çalışmaktadır. Bkz. s. 4.

³⁶ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 32, 33.

³⁷ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 9, 10.

bölgelere dağılmış durumdadırlar. Bununla birlikte yazar Osmanlı halifesinin diğer tüm müslüman nüfus üzerinde bir otoriteye sahip olduğunu ifade etmekte ve bu sayılar dikkate alınmadan “Doğu Sorunu”nun çözülemeyeceğini de eklemektedir.³⁸ İslam mezhepleri konusunda ise biraz abartılı bir sayı vermekte ve 150’den fazla farklı mezhep bulunduğunu iddia etmektedir.³⁹ Bununla beraber yazara göre, müslümanların asıl zayıf yanı çeşitli mezheplere ayrılmış olmaları değil, ulusçu özellikleridir ve misyonerlerin kullanabilecekleri en müsait nokta da burasıdır. Özellikle Osmanlı hakimiyetindeki Arapların bu hassasiyeti kullanılabilirse bunların sultana bağlılığı yok edilebilir ve tıpkı Hindistan ve Mısır gibi, buralar da hıristiyan hakimiyetine girebilir. Bu da “İslamın sağ kolunu kaybetmesi” demektir.⁴⁰ Kaldı ki yazarın ifadelerine göre zaten müslümanlar arasındaki misyonerler, onların ruhlarına nüfuz etmek için gayretle çalışmaktadırlar. Amerika’daki kiliseler Hindistan, Mısır, Türkiye ve İran’a yoğun şekilde misyonerler göndermektedirler. Fakat bu yeterli değildir. Bu misyonerler gittikleri memleketlerin gelenek ve göreneklerini, inançlarını öğrenmeliler ve bu bilgileri onları İncil ile aydınlatmak çabasında kullanmalıydırlar.⁴¹ Zaten müslümanlar tarafından yönetilen memleketler prestijlerini kaybetmişler ve hıristiyanların hakimiyetine girmeye hazır hale gelmişlerdir. Tüm dünyadaki müslüman nüfusun neredeyse yarısı zaten hıristiyan egemenliği altındadır.⁴² Bu sözlerden sonra ise şu tespitite

³⁸ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 5, 6.

³⁹ *Islam or the Religion of the Turk*, ss. 53–55. İslam mezhepleri ile ilgili verilen sayı teorik olarak doğru olabilir belki, ama etkili ve önemli belli başlı ekoller anlamında fazlaca abartılı bir rakamdır.

⁴⁰ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 55, 56.

⁴¹ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 57, 58. Harput’ta görev yapan bir misyoner olan Barton, Protestanların Türk topraklarındaki misyonerlik faaliyetlerinin 1819’da başladığını, hatta Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde şahit olunan “büyük zaferler”in Hıristiyanlık tarihinde eşinin bulunmadığını söyler. Beyrut’ta faaliyet gösteren bir başka misyoner, Henry Jessup ise 1800’lerin sonu itibariyle Suriye ve Filistin’de 328, Mısır’da 100, Anadolu ve diğer Osmanlı bölgelerinde 464 olmak üzere, Osmanlı devleti içerisinde 892 Protestan okulunun mevcut olduğunu ve bu okullarda 43.000 civarında da öğrenci bulunduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu iki misyoner o dönem Osmanlı İmparatorlundaki, sosyal, eğitsel ve bilimsel alanlardaki tüm olumlu gelişmeleri Protestanların bu faaliyetlerine bağlamaktadırlar. Bkz. J.L. Barton, “Conspicuous Examples of Gospel Triumph in the Ottoman Empire”, *Missions at Home and Abroad*, ss. 263–279; Henry H. Jessup, “Modern Triumphs of the Gospel in the Otoman Empire”, *Missions at Home and Abroad*, ss. 247–262. Hatta “sömürgeleştirme” şeklinde de olsa hıristiyanlaştırmanın ne gibi “iyileştirici” etkilerinin olduğu, o zamanlar bazılarınca hararetle savunulmuştur. Mesela Amerika’da sömürge ve misyonerlikle ilgili bir kuruluşun (Massachusetts Colonization Society) yöneticilerinden biri olan Joseph Tracy 1844’te yayınladığı kitabında sömürgecilik ve misyonerliğin müslüman topraklarında bölge halkı için ne kadar “hayırlı” etkiler yaptığını anlatmaktadır. Bkz. Joseph Tracy *A Historical Examination of the State of Society in Western Africa, as Formed by Paganism and Mohammedanism, Slavery, the Slave Trade and Piracy, and of the Remedial Influence of Colonization and Missions*, Press of T.R. Marvin, Boston, 1844.

⁴² *Islam or the Religion of the Turk*, s. 62. Kahire’de misyonerlik yapan Gairdner o dönem Hıristiyan egemenliği altındaki müslümanlar ve bunların durumları ile ilgili bilgi vermekte ve özellikle Hindistan’da, İngilizlerin müslümanlara karşı “fazla” müsamahalı davranmasından yakılarak, bunun doğru ve “hıristiyanca” bir yaklaşım olmadığını, gelecekte bunun zararlarının mutlaka görüleceğini belirtmektedir. Bkz. W.H.T. Garidner, “Islam Under Christian Rule”, *Islam and Missions*, ss. 195–205.

bulunur yazar:

“İran’da Bâbilik, Arabistan’da Vahhabilik, Hindistan’da Ahmedilik, Mısır ve merkezî Afrika’da Mehdilik hareketleri sayesinde İslam iç çekişmeler tarafından fena halde esir alınmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında misyonerleri ve eğitim kurumlarıyla, Protestan Hıristiyanlığının etkisi azımsanamayacak ölçüdedir. Suriye’de, Türkiye’de, Mısır’da ve İran’da tefekkür sahibi pek çok müslüman Tanrı Sözü’nü okumaktadır. Bazıları inanmakta, fakat inancını açık bir şekilde ilan edememektedir. Hindistan’da yüzlerce müslüman alenen dinlerini bırakıp kiliseye dahil olmuşlardır. Binlerce müslüman genç, hıristiyan okullarında eğitim almaktadır. Bu okullardaki öğretmenlerin ve buralardaki kiliselerin yöneticileri daha önce ateşli İslam taraftarları olan fakat sonradan Hıristiyanlığa geçmiş, yerli halktan kimselerdir. Bu halk içerisinde atılan maya tutmuştur...”⁴³

Sonuçta yazar müslümanlar arasındaki “İsa gelecek ve Deccal’ı öldürecek; Deccal, İsa’nın karşısında sudaki tuz gibi eriyip gidecek” biçimindeki bir inanışa atıfta bulunarak son sözlerini söyler: “Umut ediyoruz ki, İsa’nın gerçekten geleceği ve ‘Kutsal Ruhun kılıcı’ karşısında Deccal’ın sudaki tuz gibi eriyip kaybolacağı gün uzak değildir...”⁴⁴

Hilalin Gölgesi

Wherry’nin İslam dini ve müslümanlar ile ilgili sözleri, görüldüğü üzere, gerçekten de hayli iddialıdır. Fakat aradan yaklaşık yüzyıl geçtikten sonra Amerika’dan bir başka protestan misyoner, Amerika Birleşik Devletleri’nde bir İslam tehlikesinden bahsetmekte ve eğer hıristiyanlar akıllarını başlarına almazlarsa artık müslümanların idaresinde, yani “hilalin gölgesinde” yaşayamaya mecbur kalacaklarını korkulu ifadelerle dile getirmektedir.

Ron Peck tarafından kaleme alınan *Hilalin Gölgesi*⁴⁵ adlı kitapçık, tıpkı Wherry’ninki gibi aslında hıristiyanlara seslenen bir metindir. Yazar Ron Peck hakkında, kitapçığı basan kuruluşun yöneticisi olduğu dışında herhangi bir bilgiye ulaşmak bizim için mümkün olmamıştır. *Hilalin Gölgesi*, ilk kez 1995’te ardından 1999’da iki defa basılmıştır. Baskıların üzerindeki sayılar yaklaşık

⁴³ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 62, 63.

⁴⁴ *Islam or the Religion of the Turk*, s. 64. Wherry’nin arkadaşlarından, Suriye’de 22 yıl misyonerlik yapmış olan James Dennis de “tarihin dramatik bir sürprizi” olarak nitelendirdiği İslamı, “tam da Doğu insanının zayıflıklarına uygun bir inanç” olarak tanımlamaktadır. Bkz. James S. Dennis, “The Inaccessible Fields of Islam and How to Reach Them”, *Missions at Home and Abroad*, s. 229. Dennis hıristiyanların müslümanlara, ancak askerî olarak hakim oldukları bölgelerde ulaşabildiğini iddia etmekte (*a.g.m.*, s. 230) ve Wherry ile paralel biçimde aynen şu cümleleri kullanmaktadır: “Bazı müslüman yönetimlerin acı ve gaddar zulümlerine rağmen, cihad dönemi artık bitmiştir. Hıristiyanlar bu gerçeğin farkına her geçen gün daha fazla varmakta ve medeniyet ışıkları İslam engizisyonunun karanlığında kalmış yerleri giderek aydınlatmaktadır.” *A.g.m.*, s. 235.

⁴⁵ Ron Peck, *The Shadow of the Crescent, the Growth of Islam in the United States*, CMM, Springfield, 1995. Eserin sonunda bir kaynakça mevcuttur. Burada belirtilen kaynakların en önemlilerinden biri *Muslim World*’un 1994’te yayınlanan, Amerika’daki müslümanlarla ilgili özel sayısıdır. Bkz. *Muslim World*, vol. 7, no. 1&2, 1994.

100.000'dir, fakat bu kitapçığın etkisi bu baskılarla sınırlı değildir. Zira şuan internette basit bir arama ile herkesin kolayca ulaşabileceği bir konumdur. Bu kitapçık, merkezi Illinois'e bağlı Springfield şehrinde bulunan CMM (Center for Ministry to Muslims) adında, Amerikalı müslümanlar arasında Hıristiyanlığı yaymak amacıyla olan Evangelist bir kuruluş tarafından yayınlanmıştır. Adı geçen topluğun ambleminin cami kubbesi üzerindeki hilali kanatları içine alan bir güvercin şeklinde olması da (güvercinin Hıristiyanlıkta Kutsal Ruh'u temsil ettiği düşünülürse) oldukça dikkat çekicidir.⁴⁶

Kitapçığın içeriğine geçecek olursak; yazar metnin giriş kısmında sözlerine, Stockholm'deki İslam Merkezi'nde 1983'te yapılmış bir konuşmadan bir alıntı ile başlamaktadır: "Gelecek 50 yılda Batı dünyasını İslama kazandıracamız. Bunu yapmak için gerekli adamlara, gerekli paraya sahibiz, hepsinden önemlisi bunu zaten yapmaktayız."⁴⁷ Yazar bunun boş bir tehdit olmadığını, başlangıcından bu yana İslamın misyonerlik amacına sahip bir din olduğunu ifade etmektedir. Şu anda Orta Doğu'daki müslüman ülkeler Batı'yı hedef almış durumdadır ve "Batı'yı İslam adına fethetmek" için büyük bir mesai ve milyonlarca dolar harcamaktadırlar. Yazara göre 1990'lardan itibaren Batı ülkelerindeki müslüman teşkilatlar aşırı bir artış göstermiştir ve özellikle Karayipler, Kanada ve Birleşik Devletler'de son on yılda müslüman nüfusu ikiye katlanmıştır. "Bu trend devam ederse Amerikalıların yakın bir gelecekte, bir bakıma, İslam hilalinin gölgesi altında yaşama ihtimalleri söz konusudur."⁴⁸

Yazar, kitapçığı İslam tehlikesine karşı hıristiyanları uyarmak amacıyla kaleme aldığını belirtir. Fakat diğer taraftan da bu insanları hıristiyanlaştırma fırsatını kaçırmamak gerektiğini dile getirir ki, herhalde "İslam tehlikesi"ne karşı yapılacak en makul iş olarak müslümanları hıristiyanlaştırmayı görmektedir:

"Tanrıdan niyazımız, bu uyarının, İsa'nın gerçek inanılarını, Tanrı'nın kısırlarımıza getirdiği müslümanlarla, İsa'nın hayat veren İncilini paylaşmaya teşvik etmesi ve aynı zamanda İsa'nın takipçilerini müslüman ülkelerin yönettiği ve amacı milletimizi müslümanlaştırmak olan misyonerlik faaliyetlerine karşı tavrı almaya teşvik etmesidir."⁴⁹

⁴⁶ CMM hakkında, söz konusu kuruluşun web adresinden daha fazla bilgiye ulaşmak mümkündür. İlgili sitede Ron Pack'in hazırladığı metin dahil, benzer konuda pek çok materyal bulunmaktadır. Kuruluşun en önemli etkinliklerinden biri müslümanlarla beraber Cuma namazlarına katılma programlarıdır. Sitede ayrıca geçtiğimiz yıllarda Trabzon'da bir rahibin öldürülmesinden Hrnt Dink cinayetine ve Malatya'da misyonerlerle ilgili yaşanan hadiseye varıncaya kadar pek çok olaya yer verilmektedir. Ayrıca Türkiye'de yaşayan hıristiyan nüfus ile ilgili sayısal bilgiler de sunulmaktadır. Ortodokslardan bahsedilmeyen bu verilere göre Türkiye'de 65.000 Ermeni, 20.000 katolik, çoğunluğu İslamdan geçen 3500 protestan yaşamaktadır. Bkz. <http://www.cmmequip.org> (current prayer requests/ 04.12.2008).

⁴⁷ *The Shadow of the Crescent*, s. ii.

⁴⁸ *The Shadow of the Crescent*, s. ii.

⁴⁹ *The Shadow of the Crescent*, s. iii. Peck'in burada ele aldığımız kitapçığı dışında, CMM'nin müslümanlara Hıristiyanlık propagandası yapacaklar için İslam hakkında bilgiler verme amacıyla hazırlanmış ve belli aralıklarla tekrar basılıp dağıtılan iki önemli yayını daha vardır. Bkz. Del Kingsriter, *Sharing Your Faith with Muslims*, CMM, Springfield, 1986; David K. Irwin, *What*

“Tarihsel veriler” başlığı altında Peck, müslüman göçü ve Siyah Müslümanlar hareketinden söz etmektedir. Burada belirttiğine göre; Amerika’ya ilk müslümanların Kolomb’dan önce geldiğine dair bazı göstergeler varsa da, birçok tarihçi büyük gruplar halindeki ilk göçün Afrikalı köle ticareti esnasında vuku bulduğunu kabul etmektedir. Amerika’ya köle olarak getirilen siyahların yaklaşık yüzde otuzu köken olarak müslüman bölgelerdendir. İkinci büyük dalga ise 1860’larda, Türk ordusunda görev almaktan kaçan Suriyeli ve Lübnanlıların gelişi ile yaşanmıştır ve bu göç Türkiye Almanya’nın yanında I. Dünya Savaşı’na girene kadar devam etmiştir. 1940’larda, bu bölgelerdeki iç savaş nedeniyle Hindistan ve Pakistan’dan; 1950’lerde ise siyasî ve ekonomik sıkıntılardan dolayı Türkiye’den Amerika’ya gelenler olmuştur. Günümüzde her yıl Amerika’ya göçmen olarak gelenlerin yaklaşık %15’i (sayısal olarak yaklaşık 100.000 kişi) müslümanlardan oluşmaktadır. Legal olarak bu ülkeye gelenlerin önemli bir kısmı (yaklaşık 45.000 kişi) da eklendiğinde, her yıl ABD’ye yaklaşık 150.000 müslüman girmektedir. 1960’tan önce gelenler Amerikan değerlerini büyük oranda kabullenmiş kimselerdir ve çoğunluğunun İslamla sadece kültürel bir bağlantısı vardır. Fakat son kırk yılda gelenler ortodoks İslama ve Kuran’a sıkı bir şekilde bağlıdır.⁵⁰

Yazar, Siyah Müslümanlar hareketine ise, adeta özet bir tarihini verecek kadar önemli bir yer ayırmaktadır. Burada, hareketin Wallas D. Fard tarafından 1930 başlarında Detroit’te kurulmasından başlayarak, Robert Poole (sonraki ismiyle Elijah Muhammed), Malcolm Little (Malcolm X), Elijah’ın oğlu Wallace D. Muhammed ve Louis Farakan gibi diğer önemli liderleri ve bu isimlerin söz konusu hareket içerisinde yaptıklarından söz etmektedir.⁵¹

Peck, “Amerika’daki İslam Varlığı” başlığı altında, ülkede yaşayan müslümanlarla ilgili istatistiksel bazı verilere yer verir. Yazarın belirttiğine göre söz konusu yıl (1995) itibariyle ABD’de 5-7 milyon arasında müslüman yaşadığı tahmin edilmektedir. Bu, müslüman sayısının, Amerika’daki iki ana Protestan mezhebi olan Presbiteryen Kilisesi ve Episkopal Kilise’nin toplam üye sayısını haydi haydi geçmiş olduğu anlamına gelmektedir. 2018’de bu rakamın iki katına çıkacağı tahmin edilmektedir. Bu artışın kaynağı olarak ise göç; yüksek doğum oranı; evlilikler (yazar, her yıl ortalama 7.000 Amerikalı kadının bir müslümanla evlendiğini ve İslam dinine geçtiğini söylüyor) ve ihtida (yılıda yaklaşık 25.000, bunlar arasında katolikler, protestanlar ve yahudiler başta geliyor) gösterilmektedir. Çeşitli araştırmalara atfen verdiği bilgilere göre en önemli ihtida nedenleri ise şunlardır: özellikle siyahilerin, geleneksel kiliseleri onların gerçek ihtiyaçları karşısında kayıtsız kalmakla suçlamaları; ırk ayrımından duyulan rahatsızlık;

Christians Need to Know About Muslims, CMM, Springfield, 1987.

⁵⁰ *The Shadow of the Crescent*, s. 1, 2.

⁵¹ Bkz. *a.g.e.*, ss. 2, 3–7. Yazar Elijah’ın, Fard’ın mehdi olduğu iddiasını ortaya atması konusundan bahsederken mehdi inancının Kuran’da yer aldığını söyler. Fakat bu bilgi yanlıştır, zira Kuran’da mehdilik ile ilgili herhangi bir ibare geçmez. Bu ve diğer bazı örneklerle bakıldığında, Wherry’e kıyasla Ron Peck’in İslam dini ile ilgili bilgilerinin daha yüzeysel olduğu söylenebilir.

İslamın bireysel anlamda derin bir disipline önem vermesi.⁵²

Ron Peck'in aktardığı verilere göre Amerika'daki müslümanlar oldukça çeşitli etnik kökenlerden gelmektedir. Fakat İslam bunların hepsini birleştiren bir güçtür. Müslümanların büyük çoğunluğu, yaklaşık %33'ü Arap; %30'u Afrika-Amerika; %29'u Pakistan, Hindistan, Bangladeş, Sri Lanka, Nepal ve Maldiv Adaları; %5'in biraz üstünde bir kısmı ise Türk kökenlidir. %3 civarında bir kısmı İran; %5'lik bir kısmı da Arnavut, Bosna, Batı Hint, Latin Amerika ve Kürt kökenlilerden oluşmaktadır.⁵³ Müslümanların yoğun olarak buldukları yerler California, New York, Illinois, Texas, New Jersey, Pennsylvania ve Michigan eyaletleridir.⁵⁴

Bu verilere işaret ettikten sonra yazarımız, İslam ülkelerinin misyonerlik faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin en önemli itici gücü olarak gördüğü, ABD'deki müslüman kuruluşlarına dikkat çeker. Ona göre İslam ülkeleri, özellikle de Ortadoğu'dakiler, Birleşik Devletler'i İslam yayılması için hedef olarak seçmiş durumdadır. Harvard Hukuk Okulu'nda İslam Hukuku Çalışmaları Merkezi'nin kurulması için Suudi Arabistan 5 milyon dolar bağışlamıştır. Yine Arkansas Üniversitesi'nde Ortadoğu Çalışmaları Merkezi kurulması için milyonlarca dolar bağış yapılmıştır İslam ülkelerinden. Bu programlarda eğitim gören öğrenciler yüksek burslar almakta ve buralardaki çalışmalar böylelikle teşvik edilmektedir.⁵⁵ 20. yüzyıl başına kadar Amerika'da herhangi bir İslamî kuruluş mevcut değil iken, I. Dünya Savaşı'nı müteakip camiler ve yerel İslamî kuruluşlar çeşitli büyük şehirlerde belirlemeye başlamıştır. Bugün Amerika'da 1500 cami bulunmaktadır. Her eyalette en az bir cami vardır. Bunlardan %80'i ise son on yılda kurulmuştur. Bunun dışında 200'e yakın müslüman okulu, 450 civarında İslamî kuruluş ve 90 ile 100 arasında İslamî yayın merkezi bulunmaktadır. Bunlardan çoğu Suudi Arabistan ve Kuveyt gibi zengin Arap ülkelerinin desteğiyle oluşturulmuştur.⁵⁶

Amerika'daki İslamî organizasyonlar özellikle II. Dünya savaşından sonra gelişme göstermiştir. Şu anda ABD'de çok aktif bir biçimde çalışan en az 12 büyük müslüman kuruluş vardır. Bunlardan biri 1990'da kurulmuş olan AMC (American Muslim Council)'dir.⁵⁷ Bunlar kendi amaçlarını "Amerikan siyasî hayatında etkili bir role sahip olmak ve müslümanlara yönelik ayrımcılığa karşı mücadele ederek kültürel işbirliği konusunda çalışma yapmak" olarak açıklamak-

⁵² *The Shadow of the Crescent*, ss. 7-9.

⁵³ *The Shadow of the Crescent*, s. 9.

⁵⁴ Yazar ayrıca Amerika'da müslüman nüfusun yoğun olarak bulunduğu yerleri gösteren bir harita vermiştir. Burada Amerika'nın Orta-Kuzey bölümü hariç, müslüman nüfusun yoğunlaştığı yerler ülkeyi kenarlardan saran noktalar halinde gösterilmektedir. *The Shadow of the Crescent*, s. 10.

⁵⁵ *The Shadow of the Crescent*, s. 11.

⁵⁶ *The Shadow of the Crescent*, s. 11.

⁵⁷ American Muslim Council gerek İslam hakkında bilgi vermek gerekse üyelerinin sorunlarına yardımcı olmak (ücretsiz hukuk danışmanlığı hizmeti vermek gibi) amaçlı pek çok faaliyet yürütmektedir. Vatandaşlık hakları, üzerinde durdukları konuların başında gelmektedir. İlgili kuruluş hakkında daha fazla bilgi için bkz. <http://amcnational.org>.

tadırlar. Seçimlerde müslümanların belirleyici bir rol oynamaları için onları oy kullanmaya teşvik etmekte, böylece tıpkı diğer etnik veya dinî gruplar gibi müslümanların da Amerikan siyasetinde etkili olmasına çalışmaktadırlar. Müslümanların Amerika'daki önemli yayınlarından biri olan *Islamic Horizons*'un 1999 Ocak/Şubat sayısında aynen şöyle denmektedir:

“Kamusal alandaki girişimlerinin sonucu olarak müslümanların zaferi yakındır.. demokrasi sadece ona katılanlara fayda verir. Değişimi gerçekleştirmek için oy kullanmalısınız ki seçilen kişiler sizin nerede olduğunuzun farkına varsın...”⁵⁸

Yazar bir başka İslamî kuruluş olarak North American Islamic Movement'i örnek gösterir.⁵⁹ Bunlar amaçlarını, “Kuran tarafından yönlendirilen bir ahlakî yaymak” olarak belirtmekte iseler de, yazara göre asıl amaçları Amerika'ya hakim olmak yoluyla tüm dünyayı kontrol altına almaktır. Zira 1998'deki *Manifesto*'larında şöyle demektedirler: “İnsanlık, tarihî bakımdan kritik bir sürece girmiş bulunmaktadır. Amerikan topraklarındaki müslüman varlığı da bu yüzden aynı derecede hassas bir konumdadır... bu durum müslümanlara, ahlakî liderlik misyonları için eşsiz bir fırsat sunmaktadır...”⁶⁰

Ron Peck sürekli aynı soruyu tekrarlar: “Amerika'da haçın yerini hilal mi alacak?” Birleşik Devletler'deki hristiyanlar uyumaktadır ama müslümanlar Kuran'ın şu öğretisini oldukça ciddiye almaktadırlar: “*Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik (21:107).*” Kaldı ki yazara göre İslam misyonerliği masum bir tebliğ değildir. Müslümanların amacı sadece inançlarını yaymak değil, Batı'ya egemen olmak, onu yönetmektir. Ve bu yolda hızla ilerlemektedirler.⁶¹ Hristiyanların çoğunluğu bu tehlike karşısında ilgisizdir. Onlar kendi hayatlarıyla fazlaca meşguldürler. Bazıları ise müslümanlara kucak açmaktadırlar. Bunlara göre “İsa onlar için de ölmüştür” ve Tanrı'nın inayeti diğer insanlar gibi müslümanları da kapsamaktadır. Fakat bu kişiler anlamalıdır ki İslam diğerleri gibi bir din değildir. Onlar sizin gibi başkalarına merhamet gösteren ve kabullenilen kişiler değildir. Bunu görmek için İslam ülkelerinin yönetimlerine bir bakmak yeterlidir. Bu yönetimler hristiyanlara, özellikle de İslamdan Hristiyanlığa geçenerlere yaşam hakkı vermemektedirler.⁶²

Yazar, müslümanları tamamen suçlayıcı bir pozisyona da düşmek istemez. Bu yüzden, “misyonerlik yapmalarını” yanlış bulsa da, müslümanların yüksek ahlakî standartlarının ve düzgün yaşamlarının takdire değer olduğunu ifade eder.⁶³ Amerika'daki müslümanların büyük çoğunluğu terörist değildir; temelde iyi insanlardır. Müslümanlar, Amerika'da yaygın problem olan uyuştu-

⁵⁸ *The Shadow of the Crescent*, s. 14.

⁵⁹ Yazarın bahsettiği kuruluşun şu anki adı ISNA (Islamic Society of North America)'dır. *Islamic Horizons* adlı dergi de bu kuruluş tarafından yayınlanmaktadır. 1996 yılında kurulmuş olan bu organizasyon hakkında topluluğun internet sitesinden bilgi edinilebilir. Bkz. <http://www.isna.net>.

⁶⁰ *The Shadow of the Crescent*, s. 15.

⁶¹ *The Shadow of the Crescent*, s. 16.

⁶² Bkz. *The Shadow of the Crescent*, s. 16, 17.

⁶³ *The Shadow of the Crescent*, s. 17, 18.

rucu ve diğer ahlaksızlıklardan endişelidir. Ahlakî konularda, gerçek hıristiyanlar ve dinlerinin emirlerini yerine getiren müslümanlar (practicing muslims) ailevî değerlere güçlü bir şekilde bağlıdırlar ve alkol, feminizm, homoseksüellik ve cinsel serbestliğe karşıdırlar. Fakat tüm bunlara rağmen, yazara göre, ebedî bir kayıp içerisindedirler. Dolayısıyla hem “İslam tehlikesi”ni bertaraf etmek hem de bu insanları “kurtarmak” hıristiyanların görevidir. Yazar bu düşüncüyü şöyle bir slogana dönüştürmüştür: “Tanrı müslümanların İncili duymalarını istiyor!”⁶⁴ Ve Peck, hıristiyanlara yönelik uyarısına şu sözlerle son verir:

Soruyu tekrarlıyorum: Amerikalılar bir gün hilalin gölgesi altında mı yaşayacaklar? Bu sorunun cevabı bize bağlıdır ve Birleşik Devletler'deki hıristiyanlar buna bugün karar vermek zorundadır.”⁶⁵

Sonuç

Genellemeler tabi ki her zaman için eleştiriye fazlasıyla açıktır. Bununla birlikte, burada ele aldığımız iki metin açısından bir değerlendirme yapacak olursak şunları söyleyebiliriz:

Gerek Avrupa’da gerekse Amerika’da Batı ile Hıristiyanlık özdeşleştirilmiştir ve bu medeniyetin mensuplarında bu algı hala güçlü bir şekilde varlığını sürdürmektedir. İslam ile ilgili Batılıların 19. yüzyıldaki kendinden emin söylemi 20. yüzyıl sonunda yerini endişe ve korkuya bırakmış durumdadır. Aslında aradan geçen zamana bakıldığında henüz siyasî olarak çok fazla değişen bir şey yoktur. Zira dünyaya yön veren politikaları belirleyenler hala müslüman devletler değildir. Fakat, buna dair ciddi göstergeler olmamasına rağmen, “global statüko”nun değişebileceği düşüncesi dahi Batı dünyasında bir endişeye yol açmaktadır. Bu endişe ise İslam ve müslümanlarla ilgili eskiden beri var olan “asıl imge”nin en önemli besleyicisidir. Dolayısıyla söz konusu imgenin değişmesi kolay görünmemektedir. Bazılarının zannettiği gibi vakıa bilgi veya iletişim eksikliği ile değil, yerleşik bir zihni tutumla alakalıdır. Çünkü akademik çalışmalardaki artış, iletişimin kolaylaşması veya bilgi vasıtalarının yaygınlaşması ile söz konusu tutum arasında paralel bir gelişme veya değişme söz konusu değildir. İslam dinine yönelik, kadınları ikinci sınıf insan kategorisine koyduğu, bu dinin bilimsel gelişmeye, aklın kullanılmasına, demokratik bir idare şekline açık olmadığı türün-

⁶⁴ *The Shadow of the Crescent*, s. 18, 19. Burada ele aldığımız kitapçığın sonuna “İslam hakkında daha fazla bilgi almak istiyorsanız veya inancınızı müslüman komşularınızla paylaşmak için materyallere ihtiyaç duyuyorsanız bizimle irtibata geçin” şeklinde bir ibare eklenmiş ve CMM’nin iletişim bilgileri verilmiştir. Ayrıca CMM, *Intervade* isminde bir dergi çıkarmakta ve bu dergide çeşitli İslam ülkelerinden “ihtida” haberleri yer almaktadır. Tamamen propagandaya yönelik bu yazıların çoğunda Hıristiyanlığa geçen müslümanların “dokunaklı” yaşam öykülerine yer verilir. Mesela bu hikayelerin birine göre M.F. adında bir adamın (“şeyh” sıfatına sahiptir aynı zamanda) kızı amansız bir hastalığa yakalanır. M.F. doktorların tavsiyesi üzerine Fransa’ya gider. Gittikçe kötüleşen kızına bir gece İsa görünür ve onun kurtarıcısı olmak istediğini söyler. İsa’nın teklifini kabul eden kız mucizevî bir şekilde iyileşir. Lakin babası, kızı için mutlu olsa da bu hikayeye inanmaz. Sonunda İsa ona da görünür ve hep birlikte mutlu bir hıristiyan aile olurlar. Bkz. *Intervade*, vol. XVII, no. 1, Jan.-Feb. 2001, s. 1.

⁶⁵ *The Shadow of the Crescent*, s. 19.

den, kalıplaşmış bazı ithamlar yüzyıl öncesi ile bir farklılık arz etmemektedir. Özellikle ahlaki bakımdan Batılılar bazı konularda müslümanların veya İslamın hakkını teslim etmek zorunda kalıyorlarsa da, bunlar genel yaklaşımı değiştirmemektedir. Üstelik, her ne kadar bazı mezhep ayrılıklarını zaaf olarak değerlendirip bu yöne yüklenmek şeklinde bir stratejiden bahsedilebilirse de, genel itibarıyla Batılılar eskiden de şimdi de müslümanları tek tip görme eğilimindedirler.

Diğer taraftan, görüldüğü üzere Osmanlı'nın son zamanlarında dahi İslamiyetle Türklük hala özdeşleştirilmektedir. Fakat günümüzde, en azından Amerika'da, artık müslüman deyince önce Türk akla gelmemektedir. İslamın yayılmasından endişe edenler de asıl tehlike olarak Türkleri değil zengin Arap devletlerini suçlamaktadırlar. Bununla birlikte, Batılıların zihninde Türk ve İslam kavramları arasındaki bağlantı henüz kaybolmuş değildir. Dolayısıyla Batılılardan "seküler" bir Türkiye algısı bekleyenlerin önünde daha çok uzun bir zaman vardır. Öte yandan, Ermeni sorunu, Kıbrıs meselesi, Avrupa Birliği'ne üyelik süreci gibi ülkemizle alakalı pek çok konunun, birçok Batılı tarafından bir "inanç meselesi" olarak algılandığı bir gerçektir ve bu algılamada sözünü ettiğimiz "asıl imge"nin önemli bir etkisi vardır. Her iki metinde de görüldüğü üzere, genel anlamda da Batılılarca din ve siyaset ayrı düşünülmemektedir. İki yazar da, bir dinin yayılması ile siyasî egemenlik arasında mutlak bir ilişki görmektedir. Onlara göre, bir inanç olarak İslamın yayılması aynı zamanda potansiyel bir siyasî tehlikedir. Bu Hıristiyanlık için de geçerlidir. Yani misyonerlik faaliyetleri ile siyasî konjonktür arasında da önemli bir ilişki vardır. Hatta Hıristiyanlığın yayılması konusunda adeta siyasî amaçlara uygun bir teoloji geliştirildiği gözlenmektedir. Buna göre İslam egemenliği altında insanlar dinlerini özgür olarak seçmemekte ve ifade edememektedirler. Yani yazarlarımız ve onlar gibi düşünönlere göre inanç veya ifade özgürlüğünün anlamı "Hıristiyanlığın yayılmasının önündeki engellerin kaldırılması"dır. Dolayısıyla "özgür" bir ortam yaratmak için hıristiyanların siyasî olarak da egemen olmasına ihtiyaç vardır. Onlar için müslümanlar zor, fakat önemli bir hedeftir ve asla onları hıristiyanlaştırma fikrinden vazgeçmemektedirler. Çünkü Müslümanlıkla "kültürel bağ" dışında bir bağı olanlar, siyasal sistemin geleceği açısından endişe kaynağıdır. Bu kişiler, bazı Müslüman düşünürlerin modern bir takım söylemlerini olumlu görseler de, onlar için İslam, İslam olmaktan çıkmadığı sürece müslümanların "bağnazlık"tan ve "tehlike" olmaktan kurtulmaları mümkün değildir. Kuran'a bağlılık ise bu "sakıncalı" Müslümanlığın yegane ölçüsü kabul edilmektedir. Diğer bir dikkat çekici husus da "birlikte yaşama" konusundaki yaklaşımdır. Her iki yazara göre de bu iki inancın mensuplarının hoşgörü ve diyalog ortamında bir arada yaşayabileceklerini düşünmek saflıktır. Zira ortada, bir tarafın galip gelmek zorunda olduğu bir savaş söz konusudur.